

Temesvári Portrégaléria

Emlékezések

Tausk Heinzi írta

Tausk Heinzi, 1947-ben, amikor befejezte a Temesvári Zsidó Liceumot

Én nem vagyok igazi temesvári, 1946 nyarán költöztünk át Aradrol, és én csak a 8-ik osztályt végeztem a Zsidlic-ben; és 1961-ben alijáztunk Izraelbe.

De felidéztem magamba régebbi emlékeket:

1940-41 iskolaévet (második liceum) mint magántanuló csináltam Aradon, de télen és júniusban át kellett jönni Temesvárra vizsgázni a Zsidlic-ben. **Neuman Mariká**-nál laktunk (anyám és Marika unokatestvérek és együtt nőttek fel Lugozson) de az időnk legnagyobb részét Ligetiéknél töltöttük mert nagy házuk volt, és apám és Ligeti gyerekkori barátok voltak (szintén Lugozs) még abból az

*Neumann Mária,
számítan tanárnő*

időből amikor **Ligeti Shmuel** Lichtenstein volt. Én nagyon féltem első alkalommal a vizsgáktól és sirtam. Ketten vigasztaltak: **Ligeti Klári** aki akkor már nagy lány volt és egy kedves, kis szakkállal rendelkező bácsi (?) aki akkor volt új rabbi Temesvárott; ez valószínűleg azért ragadt meg a gyermeki memoriámban mert szintén úgy hívták mint anyám unokatestvérét: Neumannak (**Neumann Ernő** rabbi). Mindketten mondták hogy a vizsga nem egy nagy dolog, és ne féljek.

Tibi-vel (Schatteles) és Várnai Andrissal az 1946-47 iskolaévben barátkoztam meg, és Tibi-vel még 1948 nyarán vasuti vonalat is építettünk (Salva-Vișeu, diák-önkéntes munka) ; az a szakasz ahol mi ketten és **Winter Franczi** működött, az azóta valószínűleg már csak rom, mert

figyelmeztettek ha nem csináljuk rendesen a “defrişare”-t akkor ott a tötés el fog majdan csuszni!!!

Amióta 1961-ben elmentem Temesvárról nem voltam vissza, és valószínűleg már senkit nem ismerek ottan: az utolsó akiről tudtam és indirekt módon híreket kaptam az **Deutsch Géza** volt, és úgy tudom hogy két éve ő is elment.

December 16, 2019

Érdekes módon annak dacára hogy mint ‘teenager’ kerültem Temesvárra és csak 15 évet töltöttem ott, és abból is jó pár évet vidéki kórházban, tudok egy pár érdekes emberről Temesvárról:

Frau Doktor Adler. Anyai nagyanyám Orsován született és 15 éves koráig ott élt: kortársa és barátnője a zsidó “nagy” kereskedő (azt hiszem Goldfarb-nk hívták őket, de nem vagyok benne biztos) lánya volt. Orsován annak idején lányok csak elemibe tudtak járni, és a jövőjük egy jó házasság volt. A Goldfarb lány egy nagyon jó ‘party’-t csinált, az Aradi Illtői Adlernek lett a felesége, aki nagybirtokos és gazdag ember volt. Miután megszületett a fiuk, a feleség felment Pestre, beiratkozott a középiskolába, és harmincz éves korában leérettségizett. Utána Bécsbe ment és Adolf Loos-nak lett a tanítványa, és kulturtörténeti doktorátust szerzett. Persze a második világháború után már nem volt meg a gazdagság, elvált férjétől és Temesvárott élt ahol fia volt (**Adler Tibor**).

Privát kulturtörténeti órákat adott. Volt feleségem, Vicza, aki 1946-ba került Temesvárra, szorgalmas tanítványa lett a Frau Doktor-nak, és minden amit tudott butorrol, képzőművészetről, porcellánról és szőnyegekről (és Vicza nagyon sokat tudott) azt a Frau Doktortól tanulta. Amikor 1966-ban először voltunk Londonba, első utunk a National Gallery-ba vezetett, mert Vicza látni akarta Van Eyck-nek az Arnolfini Házaspár című képét amiről a Frau Doktor egy egész órát beszélt neki annak idején: a festő, a kora, a háttér, stb. Nem tudom mikor halt meg a Frau Doktor, de sok jomodú Temesvári zsidó gyerek, az ő lábainál itta be a kulturát.

Deutsch Géza kollégám volt az egyetemi éveinkben, jóba voltunk, és már akkor tudtam hogy sokra fogja vinni.

December 25, 2019

Roth Otto. Valamikor a huszadik század első évtizedében érettségizett, és osztálytársai közt volt egy **Peter Groza** nevű Dévai fiu, valamint egy **Brinzeu** nevű román fiu is ; ezt onnan tudom hogy Dr. Roth Otto valamikor az ötvenes évek közepén mesélte apámnak hogy az

államelnökkel való ötvenéves érettségi találkozásra kihozták Brinzeu görög-katolikus papot (a sebész apját) a börtönből ahol valami kommunista-ellenes beszéd miatt éppen ült.

Dr. Roth Otto jónevű ügyvéd volt Temesvárott, amikor mi 1946 nyarán odaköltöztünk. Feleségének egy fényképészeti szalonja volt, **Pittoni** néven és nagyon jó személyi portrékat tudott készíteni. Négy fiuk volt, és mindegyik keresztnéve R betűvel kezdődött: Robert kicsi-korában meghalt, Rudolf, Dundi néven szerepelt, mérnök lett belőle, Roland orvos lett és amikor én orvostanhallgató voltam a neurologiai klinikán volt asszisztens, és René úgy tudom biokémiát tanult Kolozsvárott, amikor a bátyám is ott volt diák. De én nem erről az időszakról írok, hanem 1919-ről, amikor Dr. Roth Otto fiatal szociáldemokrata ügyvéd volt. Hire járt hogy a Versailles-i békeszerződésnél, két győztes állam is igényt tart a volt monarchiának arra a területére, amit Banat-nak hívnak. A név még a monarchiából úgy keletkezett hogy egy időben a horváth "Ban" képviselte ott az uralkodót.

Ez a hír nem sok jót jósolt a terület jövőjére, (ugy a szerb mint a román királyság rossz hírű volt: primitívek voltak és korruptak) és a temesvári értelmiségi körök próbálkoztak valamivel. A terület francia katonai megszállás alatt volt (gyarmati ezredek, főleg szenegáli zouávok) és a parancsnok temesváron székelte. Egy szép nap Dr. Roth Otto audienciát kért Franchet d'Esperay tábornoktól, aki minden szempontból a legfőbb ember volt és előadta neki a kérést: A háború végét az amerikai elnök tizennégy pontja segítette előidézni, és ez a helyi lakosság jogait kellett elősegítse. Ugy a román lakosság mint a szerb lakosság nem rendelkezett többséggel a területen, ahol sokrétű népség élt békességben: németek (nem osztrákok), magyarok, délszlávok (sokácok, bunyevácok, akiket rác gyűjtőnéven ismernek), bolgárok (Vinga), vallonok (Merzifalva), zsidók, cigányok, stb. tehát nem kellene sem Romániának, sem pedig Szerbiának adni a területet, hanem egy Bánáti Köztársaság-ot kellene Versailles-ben kialakítani, és helyi demokratikusan megválasztott kormányt alakítani. A tábornok helyeselte az ötletet, de mondotta Roth-nak hogy ő katona, és nem tud ebben az ügyben intézkedni, forduljanak a Versailles-i bizottságokhoz. Persze hogy a dollog nem jutott el a legmagasabb fórumokhoz, Szerbia és Románia megfélemték a bánságot, és mi abba a világban éltünk.¹

December 29, 2019

Rothékal valami nagyon távoli rokonságban voltunk (minden zsidó rokon) de olyan távoli, hogy anyám aki nagyon pontos családfákat irt le, Roth-ékat meg sem említette. Annak idején nagyon büszke voltam arra hogy Otto bácsi engemet és még egy fiút (**Rottenberg Miki**) ajánlott

¹ A dolgok nem teljesen így történtek. Lásd: http://www.bjt2006.org/GN_mini_Roth_Otto_5116.pdf

be Jagnov professzornak az orvosira valo felvétel előtt. Mikivel jól járt, mert második lett a felvettek közt, amíg én csak valahol a csorda közepén szerepeltem. Akkoriban én egy komolytalan srác voltam, és nem nagyon erőltettem magamat a tanulásban.

Rozsi néni (Roth Rozalia – Pittoni fénykép műhelynek² a tulajdonosa) tényleg művésze volt a portré fényképezésnek. Néhány feleségem Vicza, nagyon nehezen volt fényképezhető (én nem voltam soha képes egy jó arczképet róla csinálni) de a Pittoni képe 1952-ből nagyon jó.

December 31, 2019

² Lásd: http://www.bjt2006.org/GN_Atelierul_Pittoni_3317.pdf